

LAUDATIO DOOR PETER DECONINCK

© Marie-Jeanne Maes

Dames en heren, beste familie van Johan, goede vrienden

Ik ben bijzonder verheugd dat het Humanistisch Verbond deze keer de Prijs Vrijzinnig Humanisme aan Johan Braeckman heeft toegekend. Een wens die ik al langer koesterde.

Laat me beginnen met jullie iets te vertellen over zijn jeugdjaren, en wel een citaat uit *'Kunnen bomen de wereld redden?'* (2/05/16), een VRT-blog van Johan:

'Voor zover ik de herinneringen aan mijn kindertijd mag vertrouwen, ging er in de lente en zomer zelden een dag voorbij zonder dat ik een half uurtje in een boom vertoefde. Ik had het geluk dat er in onze tuin en in de ruimere omgeving meerdere oude bomen leefden, met dikke en stevige takken die toelaten om hoog in de boom te klimmen.

Zo nu en dan doe ik het nog wel eens, overigens grotendeels in dezelfde bomen.'

Deze blog, dames en heren, dateert van 2015, en ik wil jullie wel verklappen dat Johan de laatste tijd meestal met een boek onder een van die bomen zit, in het gezelschap van bloemen en planten, van vogels en vissen en van schildpadden.

Hij heeft inderdaad het geluk gehad van in zijn prille jeugd nauw met de natuur verbonden te zijn. Die liefde heeft hem nooit losgelaten.

Vader Braeckman — reeds zeven jaar geleden overleden — was boomkweker. Samen met zijn vrouw Julienne en de vijf kinderen — Rita, Johan, Sabine, Fannie en Alex — vormden ze een harmonisch en warm gezin. Ik wil hen hulde brengen, want zij hebben in grote mate bijgedragen tot de mens die Johan Braeckman geworden is. De Prijs Vrijzinnig Humanisme gaat inderdaad naar de uitzonderlijke mens die hij is.

Dames en heren, goede vrienden, het was niet eenvoudig een laudatio te schrijven voor professor doctor Johan Braeckman, een niet-alledaagse hoogleraar, een echte duizendpoot. Sinds zijn studententijd heeft hij een ontzaglijke massa werk verzet. Ik zal zijn curriculum vitae dan ook niet in extenso brengen, maar kan niet nalaten toch een en ander te vermelden dat m.i. in deze laudatio niet mag ontbreken.

Over zijn jeugd had ik het al. Ik wil nog even meegeven dat hij in zijn jongensjaren 's zondags met vader op de bloemenmarkt van de Kouter in Gent stond, om te helpen met de verkoop.

Het grootste deel van zijn vrije tijd stak Johan in boeken lezen: hij werd een verwoed lezer, eerst van

jeugdboeken, maar later van gekende schrijvers, ook over filosofische onderwerpen.

Reeds snel heeft hij het idee opgevat filosofie te gaan studeren.

Zijn keuze voor de Universiteit Gent was niet alleen een logische, maar ook een zeer gelukkige keuze. De richting wijsbegeerte is er uitgegroeid tot een toonaangevende school die internationaal hoge toppen scheert en een beslissende bijdrage geleverd heeft aan de ontvoogding van onze maatschappij. De humanistische inslag van de Gentse vakgroep Wijsbegeerte en Moraalwetenschap is al vele jaren een handelsmerk.

In plaats van legerdienst te doen zoals toen nog verplicht was, opteerde de pacifist Johan Braeckman voor burgerdienst – uiteraard. En hij had het geluk dit in die vakgroep Wijsbegeerte en Moraalwetenschap te kunnen doen. Hij schreef, met Etienne Vermeersch als promotor, een licentiaatsverhandeling over de toen nog zeer controversiële theorieën van de sociobiologie.

Freddy Mortier, oud-decaan van de faculteit en thans voorzitter van deMens.nu, zette hem daarna aan een studiebeurs aan te vragen bij het FWO, toen nog NFWO. Johan deed ondertussen zijn burgerdienst bij professor Jan Buelens, en verdiepte zich verder in de filosofische aspecten van de levenswetenschappen.

Na zijn master wijsbegeerte behaald te hebben, ging Johan menselijke ecologie studeren aan de Vrije Universiteit Brussel. Menselijke ecologie gaat over de relatie tussen mensen en hun omgeving, over de interactie tussen de samenleving en de fysieke omgeving waarin deze evolueert. Zijn thesis aan de VUB ging over het belang van een bepaald soort sluipwesp aan de Belgische kust.

Ondertussen behaalde hij een studiebeurs bij het FWO en trok hij in 1993 voor een jaar naar de University of California in Santa Barbara, om er zich verder te verdiepen in Human Ecology. Dat is een zeer vruchtbare ervaring geworden en dat maakt dat hij er regelmatig een tijdje gaat werken, zoals ook recent weer. Johan Braeckman leerde er onder meer professor Garrett Hardin kennen, een man die bij velen, ook

“De humanistische inslag van de Gentse vakgroep Wijsbegeerte en Moraalwetenschap is al vele jaren een handelsmerk.”

bij Johan, een diepe indruk naliet. Hardin is onder meer een van de eersten geweest in Amerika om de aandacht te trekken op de toenemende overbevolking van de wereld en op de noodzaak die groei tegen te gaan.

Na zijn terugkeer naar de Universiteit Gent, werkte Johan aan een doctoraatsthesis die hij in 1997 verdedigde. De titel van zijn proefschrift was *‘De natuurlijke orde tussen noodzaak en toeval, welwillendheid en vijandschap, ontwerp en evolutie: de darwinistische transitie’*.

Dames en heren, ik wil onmiddellijk preciseren dat ik zijn thesis niet gelezen heb, ik heb er wel in gebladerd en hier en daar een fragment van dichterbij bekeken.

Ze bestaat uit twee delen, elk op zijn beurt ook uit twee delen, een partim A en een partim B. Samen goed voor 782 en een halve bladzijde, plus nog eens een 500-tal referenties. Het is niet aan iedereen gegeven een dergelijk reuzenwerk op te leveren. Mij lijkt het een titanenwerk. Etienne Vermeersch was zijn promotor.

Dames en heren, laat me toe hier bij deze gelegenheid hulde te brengen aan de enorme bijdrage van professor Vermeersch aan de ethische verworvenheden van ons land, en aan zo veel meer. Het past hier ook eraan te herinneren dat Etienne Vermeersch zelf acht jaar geleden de Prijs Vrijzinnig Humanisme in ontvangst nam. Toen was het Johan Braeckman die de laudatio uitsprak.

Een jaar na het behalen van zijn PhD, werd Johan Braeckman aangesteld tot professor aan de vakgroep Wijsbegeerte en Moraalwetenschap van de Universiteit Gent, belast met onderwijs en onderzoek binnen het vakgebied Wijsgerige Antropologie. Deze discipline, dames en heren, houdt zich bezig met wat het betekent om een mens te zijn, wat typisch *‘des Menschen’* is, en wat de plaats van de mens is binnen wat ons omringt. De hedendaagse wijsgerige antropologie maakt daarbij gebruik van kennis uit tal van andere wetenschappen, waaronder uiteraard de psychologie en de neurowetenschappen.

“In plaats van legerdienst te doen, opteerde de pacifist Johan Braeckman voor burgerdienst – uiteraard.”

Er wordt bijvoorbeeld gezocht naar antwoorden op de vraag naar de plaats van de mens in de kosmos, wat de verhouding is tussen religie en wetenschap, wat de verhouding is tussen mens en dier, hoe mensen kunnen samenleven, wat zingeving voor ons betekent, hoe ethische aspecten mee veranderen in functie van nieuwe technologieën zoals kloneren bijvoorbeeld, enzovoorts en zo verder. Ontzettend interessant!

Overigens is Johan lid van meerdere onderzoeksgroepen. Hij is immers een duizendpoot.

De levenswetenschappen, de evolutietheorie en de neurowetenschappen laten hem niet meer los. In die twintig jaar sinds zijn aanstelling heeft Johan Braeckman blijk gegeven van een enorme werklust en productiviteit. Ik kan onmogelijk speciaal de aandacht trekken op ook maar een tiende van zijn bijdragen tot de kennis en inzichten in de wereld.

Ik hou het dus heel bondig.

Naast de meer dan duizend voordrachten (waarvan meer dan honderd in het Darwinjaar alleen!) en de honderden binnen- en buitenlandse publicaties van zijn hand in vaktijdschriften en andere, hoorcolleges, columns, boeken enzovoort, was hij ook vaak op radio en televisie, een graag geziene gast in tal van programma's, ook in Nederland. Het gaat dan o.m. over Darwin, de evolutietheorie, over ethische vraagstukken in de snel evoluerende samenleving, en over kritisch denken. Met een zeer heldere logica verdedigt Braeckman zijn vooruitstrevende en humanistische standpunten, en wil hij ons behoeden voor vooroordelen en al te gemakkelijk onkritisch denken. De lijst van zijn lezingen is lang.

Dames en heren, meer dan een dozijn van zijn medewerkers hebben onder zijn leiding onderzoek gedaan dat hen toegelaten heeft een doctoraat te verwerven en de voldoening van een immer belangwekkende levensloop.

In 2003 werd Johan door de Nederlandse humanistische Stichting Socrates voor vijf jaar aan de Universiteit van Amsterdam benoemd tot bijzonder hoogleraar 'Filosofie en ethiek in de levenswetenschappen vanuit humanistisch perspectief'.

“Etienne Vermeersch nam acht jaar geleden de Prijs Vrijzinnig Humanisme in ontvangst. Toen was het Johan Braeckman die de laudatio uitsprak.”

In het academiejaar 2009 werd de jaarlijkse leerstoel Willy Calewaert met de steun van deMens.nu toegekend aan prof. Braeckman, een leerstoel aan de Vrije Universiteit Brussel, die keer gewijd aan Charles Darwin naar aanleiding van zijn 200ste verjaardag.

Johan is o.m. ook de medestichter en eerste voorzitter geweest van De Maakbare Mens, een humanistische

organisatie in Vlaanderen die ik jullie niet hoeft te stellen.

Twintig jaar geleden was hij de laureaat van de Prijs Lucien De Coninck. Het is zó dat ik hem heb leren kennen. Enkele jaren later werd hij voorzitter van het Fonds Lucien De Coninck. Meer dan vijftien jaar lang kwam Johan er telkens met nieuwe voorstellen van voordrachten, studiedagen en dergelijke, over tal van maatschappijgebonden onderwerpen uit de biologie en andere natuurwetenschappen, de evolutietheorie, gezondheid, ethiek en vele andere.

En natuurlijk mag ik SKEPP niet vergeten, waarvan Johan ook actief lid is, en dat tot doel heeft – ik citeer, 'het verrichten van kritisch onderzoek naar beweringen die op basis van de huidige stand van de wetenschappelijke kennis, hetzij uiterst onwaarschijnlijk zijn, hetzij met deze kennis in tegenspraak zijn'.

Toch ook nog één woordje, dames en heren, over de boeken van de hand van Johan Braeckman, al of niet in samenwerking met collega's en medewerkers. In kan ze niet allemaal opnoemen, maar enkele ervan wil ik toch vernoemen:

- *Darwins moordbekentenis* (2001)
- *Copyright* (samen met Katrien Devolder) (2001)
- *De rivier van Herakleitos* (samen met Etienne Vermeersch) (2008)
- *De ongelovige Thomas heeft een punt* (samen met Maarten Boudry) (2011)
- *Er was eens. Over de mens als vertellende aap* (2017)

Ik vrees, vrienden, dat ik nog veel meer belangrijks had moeten zeggen over Johan Braeckman.

“Johan is een voorbeeld van goede omgang met zijn medemens.”

Iedereen begrijpt dat met een dergelijk curriculum ook prijzen gepaard gaan. De Prijs Vrijzinnig Humanisme is niet de enige die hem te beurt valt. Noemenswaardig is zeker ook de Loopbaanprijs van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten die Johan Braeckman in 2013 ontving. De Stuurgroep Wetenschapscommunicatie van de Academie voor Wetenschappen en Kunsten erkent hiermee zijn niet-aflatende inzet op het vlak van wetenschapscommunicatie. En ik citeer: ‘De juryleden loven in het bijzonder zijn talrijke inspanningen om de eigenheden van de wijsbegeerte en de finesses van het wetenschappelijk denken in het algemeen, op begrijpelijke wijze naar buiten te brengen. Johan Braeckman doet dit telkens met bijzonder veel enthousiasme en op een prikkelende en verfrissende wijze. Hij is erin geslaagd om mensen kritisch aan het denken te zetten over bio-ethische kwesties, de evolutietheorie, en de feilbaarheid van ons denken. Vooral zijn initiatieven om de evolutietheorie voor een groot publiek te verklaren en te vergelijken met stromingen als het creationisme, werden door de jury geapprecieerd. Johan Braeckman is auteur van zeventien boeken en zet bijna onafgebroken activiteiten op, gaande van artikels, boeken en lezingen, tot radio- en tv-optredens en wetenschapscafés.’

Dames en heren, vooraleer dit deel af te sluiten, wil ik toch ook nog een paar recentere bijdragen van Johan Braeckman vermelden die me nauw aan het hart liggen, in het bijzonder:

- De filosofieweek in het Zuid-Spaanse Frigiliana of in het Franse Frespech. Die eerste kennismaking was op alle vlakken fantastisch en daarom gaan we dit jaar opnieuw.
- Zijn Wetterse Corridor, dames en heren! De onvolprezen Corridor, waar Johan met de hulp van zijn familie en zijn vrienden Franky en Katia Van de Velde, op een heel eigen manier een kaleidoscoop van voordrachten, interviews, kritisch denken, voorstellingen, muziek, tentoonstellingen – duizend verschillende activiteiten organiseert, voor alle soorten medemens, uit Wetteren en omgeving, maar ook van elders, echt voor elk wat wils, maar voor iedereen zeer waardevol. Ik kan jullie verzekeren, dat is een echte voltreffer!
- ‘Last but not least’ is er nu ook Kwintessens, een

denktank van ons eigen Humanistisch Verbond, die onder leiding van Johan Braeckman samenkomt om van gedachten te wisselen over maatschappelijke onderwerpen, gedachtewisselingen die uitmon-

den in de publicatie van essays en andere, en mogelijk voer zijn voor verdere besprekingen, onder meer binnen en buiten het Humanistisch Verbond en zijn lokale afdelingen.

Goede vrienden, ik wil absoluut ook een woordje zeggen over de mens Johan Braeckman. Inderdaad, naast zijn niet-aflatende inzet voor de samenleving en het milieu, zijn Johans kwaliteiten als mens van minstens even grote waarde.

Hij is om te beginnen een heel eenvoudige man, zeer toegankelijk en ongedwongen, en daarenboven een echte mensenvriend, hij ziet de mensen gewoon graag, en is daarbij bovenmatig geïnteresseerd in allen die hij ontmoet.

Johan is een voorbeeld van goede omgang met zijn medemens, nooit agressief, maar steeds begripvol en tegemoetkomend in gedachtewisselingen met andersdenkenden, waarbij hij dan een passend voorbeeld geeft, of een genuanceerde interpretatie naar voren schuift, zonder daarom van de essentie van zijn eigen standpunt af te wijken.

Hij is in staat heel ingewikkelde dingen op een heldere manier uit te leggen.

Goede vrienden, Johan Braeckman is daarbij allesbehalve wereldvreemd, hij houdt van humor, amuseert zich graag en is een meesterverteller. Een paar jaar geleden nam Home Academy met hem en Jean Paul Van Bendegem en Don Vitalski een hoorcollege op over Arthur Conan Doyle en zijn Sherlock Holmes. En dit jaar, dames en heren, deden ze er nog een schep bovenop met een hoorcollege over Frankenstein. In één adem vermeld ik nog Johans lezing in de Casino in Sint-Niklaas over Lou Reed, de erg besproken Amerikaanse gitarist, zanger en songwriter, gekend van The Velvet Underground; Rick De Leeuw en Jan Hautekiet zorgden voor de muzikale omlijsting. Ik zei toch dat Johan een duizendpoot is.

Ja, Johan schept blijdschap in het leven en in dat van zijn vrienden en kennissen, en hij zal veel doen om ze te helpen, op het persoonlijke vlak, of voor een goed doel. Rationeel, maar tezelfdertijd zeer menselijk,

warm en empathisch.

Ik zou nog vergeten jullie te verzeren dat hij een petanquekampioen is die je graag uitdaagt om een spelletje te spelen op zijn petanquebaan in de tuin.

Johan is vegetariër geworden op ethische gronden, overtuigd als hij is door de argumenten die Peter Singer aangebracht heeft, en die ook door Michel Vandebosch met vuur verdedigd worden. Johan is er zich alle dagen van bewust dat er meerdere redenen zijn om vegetariër te zijn of het te worden. Dames en heren, Johan is gewoon een schone mens.

Vooraleer deze laudatio af te ronden, wil ik nog het volgende zeggen.

Vandaag, goede vrienden, op de Internationale Dag van het Humanisme, vieren we immers niet alleen Johan Braeckman, maar ook het humanisme zelf. Ik wil dat nog even onderstrepen.

In de loop van de laatste 400 jaar heeft het humanisme in Europa een hele evolutie doorgemaakt. Vandaag vieren we een hedendaags humanisme dat het vrije denken en het vrij onderzoek huldigt, een vrijzinnig humanisme, dus.

In navolging van het Humanistisch Verbond in Nederland dat kort na de Tweede Wereldoorlog werd opgericht, kwam in het begin van de vijftiger jaren ook in Vlaanderen ons Humanistisch Verbond tot stand.

Toen de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens in 1948 door de Verenigde Naties werd aangenomen, werd het pad geëffend voor een internationale humanistische beweging. De oprichting van de International Humanist and Ethical Union in 1952, en in 1990 ook van de European Humanist Federation, zette het georganiseerde humanisme wereldwijd op de kaart. Tussen haakjes, IHEU is van naam veranderd en heet nu 'Humanists International'.

Dames en heren, wat verstaan we onder het begrip 'humanisme'? Zoals jullie weten, ben ik geen filosoof, maar ik meen te kunnen zeggen dat ik wel een humanist ben.

Eigenlijk is het humanisme een logisch gevolg van de evolutie. Die heeft er inderdaad voor gezorgd dat soorten die solidariteit onder soortgenoten ontwikkeld hebben, betere kansen hadden zich voort te plan-

“Dames en heren, Johan is gewoon een schone mens.”

ten en zich te vermenigvuldigen. Ook bij de mens zit die solidariteit in onze genen. Het humanisme is daar een uitdrukking van, tot stand gekomen en gegroeid, mede door

de vaststelling dat vrijheid en gelijkheid grotendeels onbestaande waren, en dat het in de almaar grotere en complexere samenlevingen, al te vaak aan solidariteit ontbrak en ontbreekt.

Op de website van het Humanistisch Verbond staat een duidelijke en omvattende omschrijving van wat het Humanistisch Verbond onder vrijzinnig humanisme verstaat. Enkele grondstellingen ervan wil ik hier even onderstrepen: vrijheid, gelijkheid en solidariteit. Zij vormen één geheel, voorwaarde om een solidaire, democratische samenleving mogelijk te maken. Naast vrijheid, zijn gelijkheid van rechten en kansen, en gelijkwaardigheid, even belangrijk, zeker ook nu nog. Er is, in tegenspraak met het populistische negativisme, veel verbeterd in de wereld, voor een groeiend deel van de bevolking, maar voor velen gaat het te traag. Gelijke rechten en mogelijkheden blijven dan ook een hoofdbekommernis. We willen immers een vreedzame en solidaire wereld, zeker ook nu die onder grote druk komt te staan.

Wij humanisten hebben mijns inziens de morele plicht ons hiervoor in te spannen. Dat houdt samenwerken met andersdenkenden in. Voor vrijzinnig humanisten is dat gemakkelijker dan voor van dogma's doordrongen bevolkingsgroepen. Er is een steeds grotere mix van volkeren, met eigen gewoonten en levensovertuigingen. We moeten daar zo goed mogelijk mee leren omgaan. Daarbij mag het humanistische en seculiere karakter van onze samenleving niet verloren gaan: geen gemakkelijke opgave, maar mijns inziens noodzakelijk om in harmonie met de verschillende groepen andersdenkenden te kunnen samenleven.

Laten we, zoals Johan al jaren doet, hen tegemoetkomen, bruggen bouwen, verbinden. Uit een interview met hem in een andere context, haal ik graag zijn woorden aan:

‘We moeten dat proberen langs de politieke weg, met actiegroepen, door te filosoferen ... Dat duurt lang, net zoals de afschaffing van de slavernij een lang proces geweest is. Maar ik ben niet pessimistisch, en ik geloof dat er dingen kunnen veranderen, ook door

“Vandaag vieren we een hedendaags humanisme dat het vrije denken en het vrij onderzoek huldigt.”

discussie.’

Goede vrienden, ik eindig zoals ik begonnen ben met een verhaaltje uit ‘*Kunnen bomen de wereld redden?*’:

‘Verander jezelf in een boom

... Wie dit voorjaar verzuimde om een boom te planten, noteer in je agenda om het in het najaar te doen. Zo voorkom je dat je op het einde van je leven bedenkt dat je meer bomen had moeten planten.

En terwijl ik eraan denk: laat je geliefden je beloven dat ze na je dood je as in een biologisch afbreekbare urne verzamelen. Daarin wordt een boomzaadje gestopt, waarna men de urne begraaft op een geschikt plekje dat je zelf hebt gekozen. Je as biedt het voedsel dat het zaadje doet kiemen en de boom laat groeien. Later bouwen je kleinkinderen een boomhut voor je achterkleinkinderen in de boom die daar staat dankzij jou. De boom waarin jij, toch in een zekere zin, bent veranderd.’

Dames en heren, dat kan enkel geschreven zijn door iemand met de voeten op de grond, met liefde in het hart en het hoofd in de sterren.

Jullie kunnen begrijpen waarom ik Johan steeds meer heb leren appreciëren en ben gaan bewonderen, en waarom wij zulke goede vrienden zijn.

In naam van jullie allen hou ik eraan Johan en Gwenny het allerbeste te wensen en een dikke proficiat!

Dank voor jullie aandacht.

PETER DECONINCK
EMERITUS PROFESSOR VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

#NieuweStrijd

**Opnieuw geloven
in de toekomst
begint bij zekerheid.**

**Zekerheid op gelijke kansen
voor mannen én vrouwen.**

Zekerheid. Voor iedereen.

